KONU DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ

MİLLİ MÜCADELE

Doğu ve Güney Cepheleri

Doğu Cephesi

I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Rusya'da çıkan ihtilal sonucunda Çarlık rejimi yıkılarak Sovyet Rusya kurulmuştu. Yeni kurulan rejim ülke içinde otoritesini sağlamakla uğraşırken, Brest Litowsk Antlaşması'nı imzalamış ve savaştan çekilmişti. Kafkasya'da oluşan bu otorite boşluğundan yararlanan Ermeniler, merkezi Erivan olan bir Ermenistan Devleti kurdular (28 Mayıs 1918). Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra yapılan barış konferanslarına, İtilaf Devletleri tarafından Ermeni temsilcileri de çağrıldı. ABD Başkanı Wilson, Paris Barış Konferansı'nda İtilaf Devletleri'ne bir plan sundu. Bu plana göre Doğu Anadolu Bölgesi'nde bağımsız bir Ermeni devleti kurulacak ve bu devletin Akdeniz ile Karadeniz'e bağlantısı sağlanacaktı. Büyük Ermenistan düşünü gerçekleştirme zamanının geldiğini düşünerek harekete geçen Ermeniler, Erzurum ve Van'a saldırarak köy ve kasabaları yakmaya ve Türkleri öldürmeye başladılar. Bu saldırıların artarak devam etmesi üzerine, Doğu Anadolu'nun Ermenilerin eline geçmesini önlemek için, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Kazım Karabekir Paşa'nın 15. Kolordu Komutanı olarak Erzurum'a gelmesinden sonra bu cemiyet daha da güçlendi. İtilaf Devletleri tarafından, Sevr Antlaşması'na Ermeni Devleti'nin kurulmasını öngören bir madde konuldu. Bu gelişmeler yaşanırken

BMM Hükûmeti, 15. Kolordu Komutanlığını Doğu Cephesi Komutanlığına dönüştürerek başına Kazım Karabekir'i atadı. BMM'nin aldığı karar üzerine harekete geçen Kazım Karabekir Paşa, Sarıkamış ve Kars'ı Ermenilerden kurtardı. İlerleyişini sürdüren Türk ordusunun Gümrü'ye yaklaşması üzerine Ermeniler barış istediler.

GÜMRÜ ANTLAŞMASI (2-3 ARALIK 1920)

Bu barış antlaşması TBMM Hükûmetinin uluslararası alandaki ilk siyasi başarısıdır. Ermenistan TBMM'yi tanıyacaktır. Kars, Sarıkamış, Kağızman, Iğdır ve Oltu BMM Hükûmeti'ne bırakılacaktır. Göç eden Ermenilerden isteyenler Türkiye'ye dönebilecektir. Doğu Anadolu üzerindeki her türlü isteklerinden vazgeçen Ermeniler, böylelikle Sevr Antlaşması'nın kendilerine tanıdığı haklardan da vazgeçtiler. Bu barış sonrasında bölgedeki silah ve cephanenin bir bölümü diğer cephelere gönderildi.

GÜNEY CEPHESİ

Mondros Ateşkes Anlaşması imzalandıktan sonra Adana, Antep, Maraş ve Urfa'ya önce İngilizler girdiler.

İngilizler daha sonra buraları Fransızlara bıraktı. Fransızlar bu yörelere hem kendileri yerleştiler hem de Mısır ve Suriye'den getirttikleri Ermenileri yerleştirdiler. Fransızların ordularına alarak silahlandırdıkları bu Ermenilerin intikam duygularıyla bölge halkına karşı saldırıya geçmesi ve Fransızların keyfi davranışları, Türk halkının düşmana karşı harekete geçmesine sebep oldu. Maraş'ın işgali sonrasında Maraş Ulu Camii İmamı Rıdvan Hoca'nın halkı bilinçlendirmesi sonucu kaleye asılı Fransız bayrağı indirilerek yerine Türk bayrağı çekildi.

Fransız ilşgal ordusunun halka kötü davranışları, Ermeni azınlığın bunlarla işbirliği yaparak can ve mal güvenliğini ihlal etmeleri, Urfalıları ayaklandırdı. Yüzbaşı Ali Saip Bey kumandasındaki millî kuvvetler, kanlı çarpışmalar ardından Fransızları şehri boşaltmaya mecbur bıraktı. Urfa, tek başına bir Türk şehri olarak, bir devlete karşı savaşıp zafer elde etti (11 Nisan 1920). 12 Haziran 1984'te alınan kararla Urfa adı Şanlıurfa olarak değiştirildi.

Fransızlar, Antep'e Ermenilerden oluşan bir askerî birlik yerleştirdi ve Türkleri sindirmek için bölgedeki Ermeni azınlıkları da kullanarak saldırılara başladı. Antepliler, işgale karşı direnişe geçtiler. Fransızların işgaline karşı koyan Şahin Bey'in (Teğmen Sait Bey) şehit düşmesi, bütün Antep şehrinde direnişi başlattı. On ay, dokuz gün boyunca direnişini sürdüren Antep, 9 Şubat 1921'de teslim olmak zorunda kaldı. Mustafa Kemal Paşa, daha sonra Antep'teki direnişi örgütlemesi için Kılıç Ali Bey'i bölgeye gönderdi. Antep'e 8 Şubat 1921'de bu savunmasından dolayı BMM tarafından "Gazi" unvanı verildi.

Güney Cephesi'ndeki bu kahramanca mücadele ve başarılar, Fransızların ilerleyişini durdurdu ve Türklere karşı bakışlarını değiştirdi. Yunan ordusunun Sakarya'da yenilmesi üzerine 20 Ekim 1921'de Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması ile Güney Cephesi kapandı. Hatay dışında bugünkü Türkiye-Suriye sınırı çizilmiş oldu. Bu bölgedeki askerî güçler de Batı Cephesi'ne gönderildi.

ANKARA ANTLAŞMASI'NIN ÖNEMİ ve SONUÇLARI

Taraflar arasındaki savaş durumu sona erecek. Fransızlar Hatay dışındaki Anadolu topraklarından çekilecekler. Hatay bölgesinde özel bir yönetim kurulacak. Türkçe resmi dil olacak. Fransızlarla gelen Ermeniler, onlarla birlikte Suriye'ye dönecek. Süleymanşah'ın Caber Kalesi'nde bulunan mezarı Türk toprağı sayılacak ve Türk askeri tarafından korunacak.

SORULAR

1- Aşağıdakilerden hangisi, Fransızların Güney Cephesi'nde başarısızlığa uğradığına bir kanıt olarak gösterilemez?

A) Maraş ve Urfa'nın halk tarafından kurtarılması
B) Bölgedeki Fransız ilerleyişinin durması
C) Fransa'nın işgal ettiği yerleri boşaltması
D) Ermenilerle iş birliği yapması
E) TBMM'yi resmen tanıması

Cevap: D

2- Aşağıda verilen bilgilerin hangisi Doğu ve Güney Cepheleriyle ilgili ortak özelliktir?

A) Yalnız düzenli ordu birliklerinin savaşması
B) Her iki cephede de Ermeniler ile savaşılması
C) Cephelerin Londra Antlaşması ile kapanması
D) Sovyet Rusya ile mücadele edilmesi
E) Her iki cephede de Fransa ile mücadele edilmesi

Cevap: B

3- Doğu ve Güney Cephelerinin kapanmasını sağlayan antlaşmalar hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) Lozan - Mudanya
B) Gümrü - Mudanya
C) Gümrü - Lozan
D) Gümrü - Ankara
E) Moskova - Mudanya

Cevap: D